

MỤC LỤC

1. Đặc trưng đối tượng văn học
2. Ngôn ngữ nghệ thuật
3. Chức năng văn học
4. Văn học và đời sống
5. Nhà văn - chủ thể của quá trình sáng tạo
6. Tiếp nhận văn học
7. Phong cách văn học
8. Chi tiết trong văn học
9. Đặc trưng thể loại: thơ
10. Đặc trưng thể loại: truyện ngắn

1. Đặc trưng đối tượng văn học

“Văn học và cuộc sống là hai vòng tròn đồng tâm mà tâm điểm là con người”, lúc sinh thời Nguyễn Minh Châu đã từng trải lòng như thế. Không phải ngẫu nhiên mà con người được coi là đối tượng phản ánh của văn học. Xét về bản chất, con người là đối tượng của hầu hết các bộ môn khoa học khác. Thế nhưng nếu lịch sử nói về con người đăm đông, nhắc đến những anh hùng, sinh học đề cập đến khái niệm loài và loại, thì văn học lại đi tìm thế giới “con người bên trong con người”. Văn học có thể viết về thiên nhiên, loài vật, nhưng đích đến cuối cùng của nó vẫn hướng tới con người. Chính vì thế mà đã có ý kiến cho rằng:.....

2. Văn học - nghệ thuật ngôn từ

“Phải phí tổn nghìn cân quặng chữ
Mới thu về một mà thôi
Những chữ ấy làm cho rung động
Triệu trái tim trong hàng triệu năm dài.”
(Mai-a-cốp-xki)

Văn học là nghệ thuật ngôn từ. Người nghệ sĩ bằng tài năng lao động chữ sẽ tạo ra những tác phẩm nghệ thuật có giá trị cao. Ngôn ngữ nghệ thuật đa dạng, mỗi người nghệ sĩ khi bước lên văn đàn sẽ chọn cho mình một lối đi riêng, thể hiện được cá tính, bản sắc của mình. Phải miệt mài tìm chữ, dụng chữ, làm bạn với chữ, người nghệ sĩ mới khai phá được ý nghĩa của chữ và gửi nó vào trong tác phẩm nghệ thuật của cuộc đời mình. Một chữ đủ làm người ta rung động, nhớ đến trong hàng triệu năm ngay cả khi chủ nhân của nó đã không còn tồn tại trên cõi sống, ấy là thành công lớn của một đời làm nghệ thuật. Bàn về ngôn từ, chất liệu của văn học, có ý kiến cho rằng:....

3. Chức năng văn học

Franz Kafka quan niệm: “Sức mạnh của một cuốn sách phải như một chiếc rìu đập tan những đại dương băng giá trong lòng con người.” Sức mạnh ấy phải đủ lớn để đập tan những định kiến, để hóa giải những nỗi lòng khó nói, để nâng đỡ những trái tim đầy vết xước. Một cuốn sách, một tác phẩm văn chương phải làm được điều này, phải ẩn chứa bên trong đó khả năng xoa dịu và cảm hóa con người, đánh thức thế giới bên trong của con người, giúp tinh thần con người được chữa lành, để con người sống đẹp hơn. Đó là nhiệm vụ, cũng là sứ mệnh của văn chương. Bởi vậy mà có ý kiến cho rằng:....

4. Văn học và đời sống

Trong cuốn “Hoa đạo” Oshawa đã kể chuyện về một họa sĩ vẽ tranh chuyên nghiệp. Gần đến cuối đời, ông ta mở triển lãm những bức tranh do chính mình vẽ ra. Mọi người đến xem ai ai cũng tấm tắc khen duy chỉ có một người nông dân xem hết bức này đến bức khác vẫn cứ lắc đầu. Họa sĩ tò mò hỏi vì sao thì bác nông dân kia mới đáp rằng: “Có phải những bức tranh này vẽ theo mẫu hoa ngắt từ ngoài vườn vào không?”, vị họa sĩ thật thà đáp có. Bác nông dân khi ấy bèn rằng, “Tranh hoa của ông rất đẹp, rất giống nhưng tôi cứ thấy thiếu thiếu một cái gì đó. Khi xem đến cuối cùng thì tôi hiểu. Tôi là người cả đời trồng hoa, tôi biết mỗi bông hoa sống bao giờ cũng có một vàng sáng mờ ảo tỏa ra xung quanh. Tôi cố tìm mà chẳng có bông hoa nào của ông có cái vàng sáng ấy cả.” Họa sĩ rất sốc, nhưng rồi ông nhận ra, cái thiếu ấy sẽ là gì, nếu không phải là hồn hoa. Từ hôm sau người ta thấy ông cắm cúi ở ngoài vườn. Thật vậy, một tác phẩm nghệ thuật dù đẹp đến mấy nhưng không mang cái hồn của đời sống thì cũng mất đi nhiều phần giá trị. Nghệ thuật phải bắt nguồn từ hiện thực, hiện thực là nền tảng vững lành để hình thành văn chương. Bởi vậy mà có ý kiến cho rằng:

5. Nhà văn - chủ thể của quá trình sáng tạo

“Người tù tử hình kia, tình cờ trong túi còn hạt gạo

Biến thành con voi dâng cho vua

Vua tha cho người có tội mà đa tài ấy

Ồ, anh không biết biến đời anh thành tác phẩm dành cho đời

Nên đời chẳng biết lấy có gì để tha cho anh cả.”

(Hạt gạo - Chế Lan Viên)

Người nghệ sĩ sẽ không nhận được sự tha thứ từ cuộc đời, nếu suốt một đời làm nghề anh ta không chịu sáng tạo, không chịu tìm tòi để khai phá “hạt gạo” thành “con voi”. Nghệ thuật là biến cái không thể thành có thể, là tạo ra những hướng đi mới, những vùng đất mới cho riêng mình. Sáng tạo là yếu tố đầu tiên, cũng là yếu tố quan trọng nhất với người nghệ sĩ. Không có tài năng, anh sẽ không làm được gì cả. Tất nhiên, tài năng ấy phải đi cùng với một tấm lòng yêu nghề, yêu người, yêu cuộc sống bền bỉ, thiết tha. Bàn về vai trò của nhà văn - chủ thể quá trình sáng tạo, có ý kiến cho rằng:.....

6. Tiếp nhận văn học

Tích xưa kể lại chuyện này, tương truyền lại năm ấy Bá Nha đi sứ lúc trở về sông Hán thì dừng chân uống rượu thưởng trăng. Thiên nhiên hiền hòa, cảm hứng nghệ thuật dâng cao, ông lấy đàn ra gảy. Nhưng đàn chưa xong bản nhạc thì dây đứt. Lúc ấy có người tiều phu tên Tử Kỳ nghe đàn, thậm chí còn biết tường tận về bản đàn Bá Nha mới gảy. Ban đầu Bá Nha hãy còn nghi ngờ, nhưng hỏi ra mới biết Tử Kỳ vốn là danh sĩ ở ẩn, về chốn đây để chăm sóc mẹ già. Họ nhanh chóng tìm được sự đồng điệu và trở thành tri âm trong nghệ thuật. Hôm chia tay để về kinh thành, Bá Nha hẹn Tử Kỳ ngày hội ngộ. Nhưng đời người ngắn ngủi, mùa thu năm sau trở lại sông xưa, nhận hung tin người bạn mình đã mất vì bạo bệnh, Bá Nha quyết định đập vỡ đàn, thề trọn đời không đàn nữa vì mất đi người tri âm. Cuộc đời làm nghệ thuật, gặp được một tác lòng tri âm, xem như cũng là mãn nguyện rồi. Dù âm nhạc, hội họa hay văn chương cũng đều thế cả. Nghệ thuật chỉ sống khi nó được tiếp nhận, có ý kiến cho rằng:.....

7. Phong cách văn học

“Mỗi công dân đều có một dạng vân tay
Mỗi nhà thơ thứ thiệt đều có một dạng vân chữ
Không trộn lẫn.”

(Lê Đạt)

Vân chữ mà Lê Đạt đề cập đến ở đây là cái riêng, độc nhất vô nhị không tìm thấy được ở một người nghệ sĩ nào khác. Để thành người viết đã khó, để thành người viết thứ thiệt còn khó khăn hơn. Hành trình sáng tạo nghệ thuật đòi hỏi người nghệ sĩ phải tìm ra phong cách riêng cho mình, để không hòa lẫn trong đám đông. Người nghệ sĩ được nhận dạng nhờ chữ của mình, nhờ phong cách nghệ thuật đặc sắc và độc đáo. Bởi vậy mà có ý kiến cho rằng:...

8. Chi tiết trong văn học

Một bát cháo hành ấm nóng tình người của Thị Nở đã khơi lên trong anh Chí cái khao khát được hoàn lương, được trở về với cuộc đời. Một ấm nước nóng của Từ đã khiến Hộ day dứt không thôi bởi tấm lòng bao dung trước những lỗi lầm, những đổ vỡ trong quan niệm về nghệ thuật và tình thương. Bốn bát bánh đúc và câu hò tầm phơ tầm phào đã khiến Tràng và thị nên vợ nên chồng, thay đổi cả cuộc đời sau này của những kiếp đời cùng khổ. Chi tiết là hạt bụi vàng của tác phẩm, nó tạo nên giá trị của tác phẩm. Một chi tiết hay, đắt giá sẽ khiến người đọc ám ảnh, day dứt, nhớ mãi không thôi. Bàn về ý nghĩa của chi tiết trong tác phẩm văn học, có ý kiến cho rằng:.....

9. Đặc trưng thể loại: thơ

Thanh Thảo từng nói về thiên chức của thơ thế này: “Thơ cao hơn bản năng. Đó là tiếng gọi từ một thiên năng.” Không hề nói quá, bởi sứ mệnh của thơ với cuộc đời cao cả, thiêng liêng vô cùng. Người làm thơ không tự dưng mà viết được thơ, phải có gì đó khởi phát ở trong lòng, đủ xúc động, đủ cảm hứng thì lời viết ấy mới thực sự thành thơ. Ngay cả nhà thơ lớn như Chế Lan Viên cũng từng

phải thốt lên là: “Thực ra tôi chưa hiểu hết thơ đâu. Tôi cũng có định nghĩa nhiều lần đấy, nói hăn hoi, viết hăn hoi. Nhưng lần này định nghĩa thì lần sau nắn lại, chỗ này định nghĩa thì chỗ khác bổ sung. Vẫn còn nghĩ tiếp, nghĩ tiếp mà”. Thế nên để làm thơ và hiểu được bản chất của thơ, cần rất nhiều trải nghiệm, cũng như những phút xuất thần. Bàn về đặc trưng của thi ca, có ý kiến cho rằng:....

10.Đặc trưng thể loại: truyện ngắn

“Viết ra không phải là việc khó, cái khó là phải có những câu chuyện gì đáng kể để kể, những tư tưởng gì đáng ghi để ghi” (Jérôme và JeanTharaud). Một trong những yếu tố làm nên sự thành công của truyện ngắn chính là dung lượng không dài nhưng vẫn nói lên được những vấn đề sâu xa, đề cập đến những tư tưởng nhân văn. Viết ra không phải là điều khó, nhưng tìm được một câu chuyện đáng để kể, một tư tưởng đáng để ghi lại là điều người nghệ sĩ trần trở. Bởi liệu thông điệp anh đem đến có mang tính định hướng tích cực cho độc giả của mình hay không, liệu anh có đủ sức xây dựng nhân vật, cốt truyện, với một dung lượng ngắn nhưng có nhiều tầng ý nghĩa. Bàn về đặc trưng của truyện ngắn, có ý kiến cho rằng:.....

